ADRIAN MOURBY – „ROOMS OF ONE'S OWN"

Autor: Simona Preda | 6 ianuarie 2022

Subiectul referitor la toposurile reale versus toposuri imaginate în literatură a beneficiat de multe analize, fiecare construită în funcție de perspectivele de interes ale celor preocupați în a identifica o coerență asupra cercetării. Istorici și critici literari, filosofi, eseiști și chiar jurnaliști culturali s-au preocupat în a institui o relație – în acord cu propriile preferințe sau cu o istorie a literaturii dintr-o anumită zonă – între imaginile unor orașe, clădiri sau camere existente și reprezentarea lor literară. Istoric vorbind, tema s-a regăsit și în cercetările Virginiei Woolf, ale lui Italo Calvino, Betrand Westphal, Michel Collot, Pierre Sansot, J. Hillis Miller, J.J. Wunenburge etc., – fiecare dintre cei menționați abordând o fațetă din unghiul domeniului în care și-a situat cercetarea. La baza analizelor au stat legăturile create în mintea cititorului plecând de la proiecția literară asupra diferitelor moduri în care poți citi spațiile/camerele/casele în care au fost scrise câteva dintre textele de referință ale literaturii universale. Cum era lesne de intuit, unele spații există în continuare, unele sunt păstrate doar în literatură, iar altele sunt inventate, deși sunt detectabile toponimic.

Premisa cercetărilor de acest tip pleacă de la existența unui cadru topografic ce oferă stabilitate în mintea cititorului, ajutându-l să stabilească un timp și un mod cultural al plasării acțiunii. Descrierea și contextualizarea ce vin din partea scriitorilor sunt modalitățile de reprezentare ce se erijează în percepțiile sale asupra mentalităților vremii. Adesea, imaginile literare, cele proiectate de scriitori au un ascendent foarte puternic asupra imaginilor reale, însă acest aspect ține de psihologie și de acea parte din puterea literaturii de a conferi – în ochii cititorului – câștig de cauză unor spații imaginate, considerându-le pe acestea ca fiind cele reale. E un paradox pe cât de fascinant pe atât de greu de deconstruit.

În linii mari, tendințele spre care se reduc abordările epistemologice ale temei sunt: pe de o parte, tentația de a da câștig de cauză imaginarului, instituind dominația literaturii asupra realului, iar pe de altă parte, încercarea de a reconstrui, prin literatură, toposuri

care există deja și de a le oferi cititorului cu intenția imortalizării și a fixării lor în timp. Virgina Woolf scria în eseul său din 1905, intitulat *Literary Geography*: *A writer's country is a territory within his own brain; and we run the risk of disillusionment if we try to turn such phantom cities into tangible brick and mortar.... to insist that* (a writer's city) *has any counterpart in the cities of the earth is to rob it half of its charm.* (Woolf 1986: 35).[1] Tot referitor la acest aspect al (re)creării, abordarea de la care pornește James Joyce este de cu totul altă factură: *I want to give a picture of Dublin so complete that if the city one day suddenly disappeared from the earth it could be reconstructed out of my book.* (Budgen 1934: 67-68).[2] Prin urmare, sunt ilustrate deja două trasee de analiză, de chiar cei în a căror operă toposul devine un protagonist esențial și generos al susținerii ficționale.

Dincolo de această raportare față de ficțional, de menționat este și analiza elaborată de Malcolm Bradbury, care pune accentul pe concentricitate psihologică în raport cu un punct zero (ce ține de apropriere, de identitate, de reper al unui „acasă" instituit în mintea autorului odată pentru totdeauna și care nu poate fi smuls nici măcar prin popasuri benevole în alte spații): *[a] very large part of our writing is a story of its roots in a place: a landscape, region, village, city, nation or continent* (Bradbury 1996: Introduction, unpag.)[3] – altfel spus, un scriitor e capabil să imagineze locuri, spații, încăperi, camere, dar în toate acestea se pot identifica modificări subtile, toate raportate la un topos preexistent, în raport cu care scriitorul se înstrăinează, se aliniază sau suprapune prin mijloace literare.

Întrebarea legitimă de la care pornește Adrian Mourby în cercetarea sa, *Rooms of One' s Own. 50 Places that Made Literary History*, este în ce măsură mai sunt de regăsit elemente reale ale spațiilor descrise în literatură? Este evident că în acest volum Mourby merge pe linia instituită de Joyce, încercând o suprapunere și, în cele de urmă, o reconstituire. Care este efectul suprapunerii, al confruntării ambelor imagini? – firește, cel instituit pe linia reconstituirii are așteptări, își dorește să (re)găsească în fața ochilor imaginile literare. Interesant este și modul în care spațiul este încărcat cu o emoție pozitivă sau negativă pe care scriitorul o percepe pornind de la atmosfera respectivă, de la parcursul personajelor în acest topos. Este, în primul rând, un volum de geografie literară, în care cititorul este invitat să reconstituie raportarea la spațiul real, iar ineditul său constă tocmai în abordarea universală a unei posibile cartografieri, mergând din spațiile britanice până în Italia, Franța, Rusia sau Statele Unite ale Americii. Astfel, regăsim în pagini toposurile în care au locuit/scris sau pe care le-au descris George Sand, Thomas Mann, Ernest Hemingway, Jane Austin, Charles Dickens, J. R.R. Tolkien, Victor Hugo, Marcel Proust, James Joyce, Arthur Miller, A. Pușkin, Virginia Woolf etc. și este de admirat acribia cu care Mourby cercetează toate aceste locuri. Ar fi fost interesant să existe la sfârșitul cărții și o listă informativă cu o menționare alfabetică a autorilor și operele lor, pentru o mai bună inițiere a celor preocupați de subiect și mai puțin avizați în istoriografia tematicii. Ce rămâne sau ce

regăsește Adrian Mourby din toposurile descrise de scriitori? – camere cu câteva detalii existente din zona literarului, birouri de care nu s-a mai atins nimeni în timp, clădiri peste care timpul și-a pus patina și doar imaginația mai poate recrea silueta de altădată, priveliști schimbate, ferestre de la care cândva se vedeau alte peisaje. Pe scurt, uneori încântare, alteori mici dezamăgiri pe care, paradoxal (sau nu, pentru că invocam mai devreme forța penetrantă a literaturii), autorul le pune pe seama efectului distrugerii în timp a recuzitei și nicidecum nu-și pune problema inexistenței unor detalii.

În analiza sa, Mourby alege un tipar pe care îl aplică tuturor scriitorilor la care face referință – o scurtă notă bibliografică, câteva repere din creația lor și confruntarea propriu-zisă a viziunii literare descrise cu toposul existent din care Mourby (grație backgroundului său jurnalistic) transmite de la fața locului. Este o tehnică ce pune în valoare mai puțin speculația literară cât suprapunerea imaginar versus realitate, identificând de fapt ceea ce a rămas (în măsura în care într-adevăr ar fi existat) din toposurile (clădiri, camere, grădini) literare.

O întrebare legitimă este și cea legată de păstrarea sensului, a valorii cu care un topos a fost investit odată cu imortalizarea sa literară și, firește, cea legată de perpetuarea acestei încărcături simbolice. Locurile mor, se epuizează odată cu închiderea cărții sau supraviețuiesc dincolo – atât la nivel simbolic cât și real? Ce se întâmplă atunci când la nivelul unui topos se suprapun una sau mai multe ficțiuni? – în acest caz, cum își recompune cititorul o posibilă cartografiere literară a spațiului respectiv? În același timp, e de luat în calcul și distrugerea fizică (sau reconstrucția după alte criterii, în conformitate cu modernitatea) a unor clădiri. Nu toate au fost restaurate și aici posibilitatea reconstituirii este o provocare cu timpul istoric – cu cât vorbim despre un roman mai îndepărtat în timp, cu atât posibilitatea ca locul să mai existe e mai firavă.

Există o tendință în a lega la nivel simbolic spațiile de operele literare, măcar la creionarea unor posibile trasee turistice, firește cu rol de popularizare. Sunt incluse aici și plăcuțele memoriale existente pe unele case. Investigații în acest sens – mergând cu hărți, eseuri și fotografii pentru a explora locurile și impactul scrierilor asupra acestor locuri – au realizat profesorul de literatură engleză, criticul și scriitorul Malcolm Bradbury, în 1996, precum și cunoscuta eseistă **Evelyne Bloch-Dano** „*Mes maisons d'écrivains. D'Aragon à Zola*" (Stock, Le livre de poche). De altfel, Mourby menționează de fiecare dată în paginile sale eventualele plăcuțe memoriale pe care le identifică în anumite locuri, cu specificarea că nu întotdeauna casa în care un scriitor s-a născut și a scris este și toposul din opera sa.

În concluzie, volumul semnat de Mourby reprezintă un demers pe cât de necesar pe atât de interesant, cu atât mai mult cu cât survine într-un spațiu în care cercetarea este susceptibilă de a fi mereu actualizată iar domeniul este generos și departe de a fi epuizat.

NOTE

1. Woolf, V. (1986): Literary Geography. In: McNeillie, A. (ed): *The Essays of Virginia Woolf*, (4 volumes), vol. I, London: Hogarth Press. ↑
2. Budgen, F. (1934, reprinted 1960): *James Joyce and the Making of 'Ulysses'*. Bloomington: Indiana University Press. ↑
3. Bradbury, M. (ed) (1996): *The Atlas of Literature*. London: De Agostini Editions. ↑

BIBLIOGRAFIE

Adrian Mourby, *Rooms of One' s Own. 50 Places that Made Literary History*, Icon Books Ltd, 2017, 255 p.

Imagine: Wilhem Bendz – „Interior with Amaliegade" (1829); Sursa: Wikimedia Commons